

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2021, 5(4): 2703-2722.

DOI: [10.26677/TR1010.2021.894](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.894)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAşTIRMA MAKALESİ

Türkiye’de Turizm Finansmanı Teorik Alanının Gelişimi: Bibliyometrik Bir İnceleme

Kaan TÜRKAY, Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, Sakarya, e-posta: kaanturkay@duzce.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0325-7031>

Melih KABADAYI, Doktora Öğrencisi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya, e-posta: melihkabadayi@outlook.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8521-6999>

Öz

Turizm endüstrisi ülke ekonomilerine önemli katkı sağlamaktadır. Bu sebeple turizmin finansal açıdan incelenmesi önem arz etmektedir. Çalışmada, turizm finansmanı alanının bir bilimsel inceleme alanı olarak gelişim seyrinin Türkçe literatüre bağlı kalınarak incelenmesi amaçlanmıştır. Böylece bu alanda turizm yazınındaki gelişim hakkında bir değerlendirme imkânı sunulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, çalışmanın uygulama kısmında bibliyometrik analiz yaklaşımı ve içerik analizi temel alınarak dijital ortamda ulaşılan 144 makale incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, turizm finansmanı yazınındaki gelişimin son yıllarda hız kazandığı, buna karşın yayın mecraları, işlenen konular ve kullanılan teknikler ile veri elde edilen işletme türlerinde bir çeşitlendirmeye ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Makalelerin yayınlandığı mecralar dikkate alındığında, turizm dergilerinin de bu gelişimde büyük katkısı olduğu söylenebilir. Betimsel nitelikli araştırma desenlerinin yoğunluğuna karşılık olarak da daha fazla sayıda keşifsel çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Çalışmanın bulgularına göre, bu alanda yayın üreten akademisyen sayısının artmasının, alanın yazınsal zenginliğini artıracakı düşünülmektedir. Mevcut çalışmanın alanyazına ve araştırmacılara katkı sağlaması umut edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Finansmanı, Turizm Literatürü, Bibliyometrik Analiz.

Makale Gönderme Tarihi: 20.09.2021

Makale Kabul Tarihi: 03.12.2021

Önerilen Atf:

Türkay, K. ve Kabadayı, M. (2021). Türkiye’de Turizm Finansmanı Teorik Alanının Gelişimi: Bibliyometrik Bir İnceleme, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4): 2703-2722.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2021, 5(4): 2703-2722.

DOI: [10.26677/TR1010.2021.894](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.894)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Development of the Theoretical Field of Tourism Finance in Turkey: A Bibliometric Investigation

Kaan TÜRKAY, Ph.D. Student, Sakarya University, Business Institute, Sakarya, e-mail: kaanturkay@duzce.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0325-7031>

Melih KABADAYI, Ph.D. Student, Sakarya University of Applied Sciences, Institute of Graduate Programs, Sakarya, e-mail: melihkabadayi@outlook.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8521-6999>

Abstract

The tourism industry makes a significant contribution to the national economy. For this reason, studies on the determination of the financial status of tourism enterprises are important. In this study, it is aimed to examine the development course of tourism finance as a scientific study area by adhering to the Turkish literature. Thus, it has been tried to present an evaluation opportunity about the development in tourism literature in this field. For this purpose, in the application part of the study, 144 articles reached in the digital environment were examined based on the bibliometric analysis approach and content analysis. According to the findings of the study, it is understood that the development of tourism finance literature has accelerated in recent years, but there is a need for a diversification in the types of publications, topics covered, techniques used and data obtained. Considering the channels in which the articles were published, it can be said that tourism magazines also contributed greatly to this development. It is seen that there is a need for more exploratory studies in response to the intensity of descriptive research designs. According to the findings of the study, it is thought that the increase in the number of academicians producing publications in this field will increase the literary richness of this field. It is hoped that the present study will contribute to the literature and researchers.

Keywords: Tourism Financing, Tourism Literature, Bibliometric Analysis.

Received: 20.09.2021

Accepted: 03.12.2021

Suggested Citation:

Türkay, K. and Kabadayı, M. (2021). Development of the Theoretical Field of Tourism Finance in Turkey: A Bibliometric Investigation, *Journal of Turkish Tourism Research*, 5(4): 2703-2722.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Turizm bilim alanı, farklı teorik alanların ürettiği yaklaşımlardan ve bilgilerden istifade etmek suretiyle gelişmektedir. Bir diğer ifadeyle turizm gibi disiplinler arası bir alanın olgunlaşması diğer bilim alanlarının bakış açılarının da turizm olayının analizinde kullanılmasını gerektirmektedir. Bu alanların başında işletme bilimleri gelmektedir. İşletme bilimlerinden olan finans biliminin bakış açısından turizme bakmak ve turizmde finansal çerçeveyi analiz edip etkinleştirecek fikirler geliştirebilmek turizmin gelişmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Turizm bilim alanı için bir finansal yönetim kapsamını ifade eden turizm finansmanı çerçevesinde yapılacak çalışmalar turizm yöneticilerini finansal çözümler konusunda destekleyecektir. Zira, finansal yönetim süreçlerinden sorumlu kişilerin; finansal sistemi iyi tanımaları, finansal piyasalardaki işlemler ve teknikler hakkında derin bilgi sahibi olmaları, finansal kurumları ve fonksiyonlarını tanımaları; fon maliyeti oluşturan faktörleri, vergi oranlarını ve diğer makro ekonomik faktörleri yakinen takip edebilmeleri işletmelerin başarısı açısından önemlidir (Ceylan ve Korkmaz, 2006).

Turizmin gelişmesi açısından kritik önemi olan finansal yönetim teorileri kapsamında oluşturulmuş birçok çalışma söz konusudur (Önal, Karadeniz ve Kandır, 2005; Öncü, Mesci ve Şahin, 2012; Çömlekçi ve Güngör, 2012). Ancak bu çalışmalar, farklı finansal yaklaşım ve tekniklerin turizm işletmeleri gözetilerek sorgulanması şeklindedir. Bunun yanında finans yazınının bir uygulama alanı olmanın ötesine geçebilmiş bir turizm finansmanı yazınının varlığı, oluşma durumu ve olgunlaşma seyri merak edilmektedir. Literatürde bu konuyu tartışan bir çalışmaya rastlanmamış olması da bu araştırmayı gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmada, turizm finansmanı yazınının dijital ortamda erişilebilen Türkçe makaleler üzerinden bibliyometrik yaklaşımla analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede Türkçe literatür açısından bir bilim alanı olarak görülebilecek olan turizm finansmanı alanının olgunluğu tartışılabilecektir.

LİTERATÜR TARAMA

Türkiye'de Turizm Akademisinin Gelişimi

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren turizm eğitimi veren çeşitli eğitim kurumları açılmıştır. Turizm eğitimi veren kurumların temel amacı, turizm işletmelerinin ihtiyacı olan personeli ve ilgili kurumlar için gerekli olan yönetici ve araştırmacıları, nitelik ve nicelik bakımından en uygun şekilde eğitmektir (Aymanıy vd., 2013; Üzümcü, Alyakut ve Günsel, 2015). Daha geniş bir tanımla turizm eğitimi, turizm alanında öğrenim gören bireylere turizm bilinci ile konukseverlik anlayışını benimsetmeyi, turizm endüstrisindeki işgörenlerin mesleki yetkinliklerini geliştirmeyi ve işletmelerin ihtiyaç duydukları yöneticileri yetiştirmek için yürütülen bir süreçtir (Olalı, 1973). Diğer bir ifadeyle, turizmin özellikle sosyal ve iktisadi yönlerinin öğrencilere ve topluma öğretilmesi ve turizm alanında nitelikli işgücünün yetiştirilmesi için gerçekleştirilen faaliyetlerdir (Pelit ve Güçer, 2006).

Türkiye'de turizm eğitimi, Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ortak girişimleriyle, 1953 senesinde Ankara ve İzmir Ticaret Liselerinde açılan Turizm Meslek Kursları ile başlamıştır. Yine bu dönemde turizm derneklerinin bünyesindeki rehberlik kursları turizm alanındaki ilk yaygın eğitim girişimlerindedir (Tüylüoğlu, 2003; Dağdeviren, 2007). Örgün olarak ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren ilk kurum, 1961 yılında açılan Ankara Otelcilik Okulu'dur (Boylu, 2002). Yükseköğretimde ön lisans seviyesindeki ilk turizm eğitimi, 1970'li yıllarda Boğaziçi ve Ege Üniversitelerinde kurulmuş olan

turizm bölümleriyle başlamıştır (Ünlüöner ve Boylu, 2005; Baltacı vd., 2012). Lisans düzeyinde turizm eğitiminin verildiği ilk kurum ise, 1965 yılında kurulan “Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu”dur (Boylu, 2002; Güzel, 2006; Aksu ve Bucak, 2012). İlerleyen yıllarda ise farklı üniversiteler bünyesinde turizm programları açılmıştır. 1969’te Ege Üniversitesi, 1975’te Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1980’de Çukurova Üniversitesi, 1982’de Erciyes Üniversitesinde turizm eğitimi verilmeye başlanmıştır (Aksu ve Bucak, 2012).

Türkiye’de turizmin teşvik gördüğü ilk yıllardan itibaren farklı düzey ve niteliklerde turizm eğitimi veren kurumların açılmış olduğu görülmektedir. Ortaöğretim düzeyinde 2020 yılı itibarıyla yiyecek içecek hizmetleri alanında 547, konaklama ve seyahat hizmetleri alanında ise 184 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde eğitim ve öğretim gerçekleştirilmektedir (www.mtegm.meb.gov.tr).

Ön lisans düzeyinde 2020 yılı itibarıyla Türkiye’de 96 (70 devlet, 26 vakıf) meslek yüksekokulunda aşçılık eğitimi verilmektedir. 119 (107 devlet 12 vakıf) meslek yüksekokulunda turizm ve otel işletmeciliği, 36 (34 devlet, 2 vakıf) meslek yüksekokulunda turizm ve seyahat hizmetleri, 27 (21 devlet, 6 vakıf) meslek yüksekokulu bünyesinde turist rehberliği eğitimi gerçekleştirilmektedir. Yine ön lisans düzeyinde 2 (devlet) meslek yüksekokulunda kültürel miras ve turizm, 9 (devlet) meslek yüksekokulunda sağlık turizmi işletmeciliği, 6 (devlet) meslek yüksekokulunda turizm animasyonu ve 5 (devlet) meslek yüksekokulunda ikram hizmetleri eğitimi verilmektedir. 2021 yılında turizm alanında ön lisans seviyesinde eğitim gören toplam öğrenci sayısı ise 19.890 kişiye erişmiştir (<https://yokatlas.yok.gov.tr/>).

Lisans düzeyinde Türkiye’de turizm eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların sayısı 2003 yılında 13, 2013’te 31 iken (Solmaz ve Ulama, 2014), 2021 yılına gelindiğinde bu sayı daha da yükselmiştir. Türkiye’de 2020-2021 akademik yılı itibarıyla 50 (44 devlet, 6 vakıf) fakülte ve 7 yüksekokul (6 devlet, 1 vakıf) bünyesinde turizm işletmeciliği lisans eğitimi verilmektedir. 1 (vakıf) yüksekokul bünyesinde turizm ve otel işletmeciliği ve yine 1 (vakıf) yüksekokulda otel yöneticiliği programı bulunmaktadır. 30 (29 devlet, 1 vakıf) fakülte ve 6 (4 devlet, 2 vakıf) yüksekokulda turizm rehberliği programı açılmıştır. 2 (devlet) fakülte bünyesinde seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, 1 (devlet) fakültede seyahat işletmeciliği programı kapsamında eğitim verilmektedir. 59 (35 devlet, 24 vakıf) fakültede ve 20 (12 devlet, 8 vakıf) yüksekokulda gastronomi ve mutfak sanatları, 2 (devlet) fakülte bünyesinde ise yiyecek içecek işletmeciliği programı bulunmaktadır. 9 (devlet) turizm fakültesinde ve 5 (devlet) turizm yüksekokulunda rekreasyon yönetimi eğitimi gerçekleştirilmektedir. Turizm ile ilgili lisans düzeyinde eğitim gören toplam öğrenci sayısı ise 2021 yılında 9.989 kişiye ulaşmıştır (<https://yokatlas.yok.gov.tr/>).

Türkiye’de Turizm Literatürünün Gelişimi

Türkiye’nin turizm literatürü 1970’ten sonra özellikle kitap türündeki çalışmalarla gelişmeye başlamış (Kozak, 2000), 2000 yılından sonra ise hızlı bir ilerleme göstermiştir. Turizm ile ilgili kitaplar 1980’e kadar, otel işletmeciliği, seyahat acentaları, yiyecek içecek işletmeciliği gibi makro perspektife sahipken, 1980-2000 dönemindeki eserlerde bu alanlardaki alt başlıklar incelenmeye başlanmıştır. Bu dönemdeki çalışmalarda, rezervasyon, restoran, mutfak, animasyon vb. gibi alt bölümler kaleme alınmıştır (Kozak, 2000).

Türkiye turizm literatüründe makale ve bilimsel toplantılarda sunulan çalışmalar 1980’li yıllarda yükselmeye başlamış, 2010 yılından itibaren ise kayda değer bir artış yaşanmıştır. Kongre, sempozyum vb. toplantılarda ilgili sektör paydaşlarının araştırmacıların/akademisyenlerin buluşarak paylaşımlarda bulunmaları literatüre ciddi katkı sağlamıştır.

Kozak'ın (1995), yapmış olduğu bir araştırmaya göre, 1979-1994 yılları arasındaki periyotta turizm ile ilgili makalelerin %16,9'unun 1979-1984, %23,4'ünün 1985-1989, %57,7'sinin ise, 1990-1994 yıllarında yayımlandığı belirlenmiştir. İöz ve Kozak'ın (1999) çalışmalarında, Turizm İşletmeciliği Dergisi'nde 1979-1983 yıllarındaki sayılarda yer alan makalelerin, turizm ekonomisi, turizmin çeşitlendirilmesi, turizmin sosyal etkileri gibi noktalara odaklanıldığı saptanmıştır. Bir başka araştırmada (Kozak, 1994), Anatolia Dergisi'nde 1990-1994 senelerinde yayımlanan çalışmalarda, turizm pazarlaması, konaklama işletmeciliği, turizm ve çevre temalarının ön plana çıktığı görülmüştür. Diğer bir araştırmada ise (Kozak, 1997), Ulusal Turizm Kongresi'nde 1990-1996 döneminde sunulan bildirilerin turizm pazarlaması, turizm tanıtımı, turizmin fiziksel etkileri ve turizm eğitimi gibi başlıklara odaklı olduğu belirlenmiştir. Daha yeni bir araştırmada (Türktarhan ve Kozak, 2012), Turizm Yıllığı Dergisi'nde yer alan 150 çalışma değerlendirilmiş, turizmde pazarlama (22%), ekonomi (15.3%) ve yönetim (12.7%) ile ilgili alt kavramlar üzerinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Çiçek ve Kozak'ın (2012) Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'ndeki makaleleri inceledikleri çalışmalarında da makalelerin genel olarak turizm yönetimi, turizm pazarlaması, turizm ekonomisi ve turizm eğitimi ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Turizm literatürünün zenginleşmesinde rolü bulunan lisansüstü tezler incelendiğinde de yoğun olarak çalışılan makale konularıyla tez konularının paralellik arz ettiği görülmektedir. Türkiye'de 2000 yılı öncesindeki turizm çalışmalarında kavramsal çalışmalar öne çıkmış (Kozak, 2000), sonraki yıllarda ise ampirik çalışmaların sayısı artmıştır. Bu incelemeler Türkiye turizm yazını içerisinde finansman alanına has değerlendirme, teori ve metotların uygulanmasının kısıtlılığını gözler önüne sermektedir.

Finans Bilimi Perspektifinden Turizm Finansmanının Genel Çerçevesi

Finans kelime olarak para, fon, kaynak gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Aydın, 2008:3). Finansman ise ihtiyaç duyulan fonların temin edilmesini ifade eden bir kavramdır. Bu fonların temin edilmesi ve uygun şekilde kullanılması finansal yönetim sürecinin temel konularından biridir. İşletmenin ihtiyaç duyduğu finansal kaynakları (fonları) en uygun ortamda bulmak, bulunan alternatifler içinden en uygunlarını seçmek ve elde edilen fonları işletme amaçlarına doğrultusunda gerekli yerlere kanalizasyon etmek işletme finansının ve haliyle finansal yönetim sürecinin temel konusudur (Berk, 2007). Finansal yönetim süreçlerinden sorumlu kişi işletmelerde finans yöneticileridir. Finans literatüründe, finans yöneticisinin temel amacının işletmenin piyasa değerini yükseltmek ve böylece işletme ortaklarının refahını maksimize etmek olduğu belirtilmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 2006; Akgüç, 2013). Turizm işletmelerinde de etkili bir finansal yönetim sayesinde işletmenin piyasa değerinin yükselmesi ve böylelikle o işletmenin ortaklarının refahının artışına katkı sağlanması hedeflenebilir.

İşletmelerin faaliyetlerine bağlı olarak zaman içerisinde çeşitli yatırımlar yapmaları gerekmektedir. Bu yatırımlar zaman boyutuna göre kısa ve uzun vadeli yatırımlar olarak sınıflandırılır. Kısa vadeli finansal kararlar bir yıllık faaliyet dönemi içerisindeki nakit girişleri ile nakit çıkışlarını içerir (Ross vd., 2005). Uzun vadeli yatırımlar, uzun vadeli finansal kararlara ilişkindir. Uzun vadeli yatırım kararlara sermaye yatırımı da denilmektedir. Örneğin tesis, makine vb. duran varlık yatırımları uzun vadeli yatırımlardandır. Bu uzun vadeli yatırımlar "sermaye bütçeleme" kararları olarak da ifade edilir. Uzun vadeli yatırımlar stratejik açıdan önemli yatırımlardır. Ancak, süre uzadıkça belirsizliğin de artması bu yatırımların riskliliğini de artırmaktadır (Aydın, 2008). Sermaye bütçeleme gibi yatırımlar özellikle turizm gibi yüksek sermaye kullanımı olan ve yatırım geri dönüş sürelerinin de uzun olduğu sektörlerde sıkça görülmektedir. Bu açıdan da turizmde finansal yatırım kararlarının önemi büyüktür.

İşletmenin faaliyetlerini sürdürürken ihtiyaç duyacağı varlıkların temini ve diğer nakit çıkışı gerektirecek mali hareketliliklerin sağlanabilmesi için gerekli fonların nereden, nasıl ve ne zaman karşılanacağını planlanması gereklidir (Aydın, 2008). Sağlanacak fonların borçlanma yoluyla mı, öz sermaye yoluyla mı tedarik edileceğine karar vermek gerekir. Borçlanmanın vadesinin seçimi de yine oldukça önemli bir konudur. Finansa vade uyumu ilkesi gereği kısa vadeli varlıkların fonlanmasında kısa vadeli kaynakların, uzun vadeli varlıkların fonlanmasında uzun vadeli kaynakların kullanılmasına dikkat edilmesi gerekir. Borçlanmanın maliyeti anapara ve ona ödenecek faiz giderleridir. Öz kaynak yoluyla finansmanda ise maliyet, işletme ortaklarının (hissedarların) bekledikleri minimum getiri oranı ile ilişkilendirilir. İşletmenin öz kaynak sağlama kabiliyetini artırabilmesi için yatırımcıların beklediği asgari getiri oranını elde edebilmesi ve bunun için de etkin bir finansal yönetim sağlayıp iyi bir finansal performans göstermesi gerekir. Turizm sektöründeki işletmeler de fon temini, nakit yönetimi gibi temel finansal konularla yüz yüze gelmektedir. Bir turizm işletmesi fon temini sürecinde hem borçlanma hem de öz kaynak tekniklerini aynı anda kullanabilir. Bu durumda bu iki farklı fonlama tekniğinin kompozisyonunun nasıl olacağına karar verilmesi işletmenin sermaye maliyetinin belirlenmesinde önemli bir aşamadır. Bu süreçlerde etkin bir finansal yönetim performansına ihtiyaç duyulmaktadır.

Finansal yönetimin önemli bir karar türü de işletmenin faaliyetlerinden elde edeceği kârların ortaklara dağıtılıp dağıtılmayacağı, eğer dağıtılabırsa ne kadarlık kısmının dağıtılacağı gibi kararlardır. Bu kararlara "kâr dağıtım kararları (dividant kararları)" denilmektedir (Aydın, 2018). Kârların dağıtılması, ortaklar tarafından arzu edilebilen bir durumdur. Ancak vergi oranları veya alternatif yatırım olanaklarının getirilerini de ortakların kâr dağıtım sürecine ilişkin isteklerini etkileyebilir. Bir diğer husus kârların işletme için bir oto-finansman aracı olarak kullanılmasıdır. Dağıtılmayan kârların işletme için maliyetsiz olduğu düşünülse de ortaklar için maliyeti, alternatif yatırımlardan elde edebilecekleri getiri oranı kadardır (Ceylan ve Korkmaz, 2006). Eğer işletme yatırımcıların beklediği getiriye sağlayamazsa gelecekte yeni yatırımcı bulmakta zorluk yaşayabilir. Finans yönetiminin yabancı kaynak kullanım maliyeti ile oto-finansman kullanımı arasında iyi bir seçim yapması gerekir. Turizm işletmeleri içinde sermayesi ortaklı ve farklı büyüklükte işletmeler olabilmektedir. Kâr dağıtım kararları bu gibi işletmeler için önemli bir konudur.

İşletmecilik alanında finansal yönetimin başlıca odak noktaları işletme finansı ve finansal piyasalardır. Ancak günlük hayatta firmalar ve devletler gibi bireyler de çeşitli nedenlerden dolayı fona ihtiyaç duymaktadır. Firmalar gibi bireylerin de kısa ve uzun vadeli planları olabilir. Bu planların hedeflediği amaçlara ulaşmak için de yine fon ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir. Finans bilimi sadece işletmelerin finansal yönetimine yönelik bir bilgi ve uygulama zenginliği sunmaz, aynı zamanda bireylerin de kendi finansal yönetimlerini sağlamasına katkı sağlayacak bilgiler de sunar. Ancak bireylerin de kendi finansal yönetimlerini etkili bir şekilde gerçekleştirmeleri için finans biliminin temel teorileri hakkında bilgi sahibi olmaları önemlidir. Bireylerin finansın temel yaklaşımları hakkında bilgi sahibi olmaları, onların daha sağlıklı finansal kararlar almasında yardımcı olabilir. Aksi takdirde temel finansal bilgilere sahip olmayanların finansal karar almakta zorlanabilecekleri muhtemeldir (Kılıç vd. 2015:129-150). Finans literatüründe, bireylerin finansal kararları ve bu kararlara etki eden faktörler üzerine yapılmış çeşitli çalışmalar (Hayta, 2014; Çam ve Barut, 2015) mevcuttur. Bireysel finans alanı, literatürde finansal okur-yazarlık üzerine yapılan çalışmalarla geniş bir ilgiye konu olmuştur. Finansal okur-yazarlık, bireylerin; günlük hayatta yaptıkları finansal işlemleri bilinçli bir şekilde yapmalarını, finansal piyasaları anlayabilmelerini, finansal planlamalarını ve yatırımlarını risk-getiri ilkelerine göre oluşturabilmelerini, vergi ve sigorta işlemleri gibi mali nitelikteki işlemler hakkında gerekli bilgilere sahip olmalarını olarak ifade edilebilir. Böyle bir durumda bireyler,

refahlarını en fazla arttıracak (en çoklayacak) temel finansal ve mali bilgilere sahiplerdir (Durmuşkaya ve Kavas, 2018:926-939). Turizm sektörünün arz tarafı olduğu gibi talep tarafı da vardır. Talep tarafında en önemli aktörlerinden biri bireysel turistlerdir. Bireysel hareket eden turistlerin turizm faaliyetine katılabilmesi için gerekli fonu temin etme sürecinde finansın temel bilgi ve tekniklerinin önemli bir etkisi olabilir. Gelecekte hedeflediği bir turizm faaliyetine katılmak isteyen bir turistin ihtiyaç duyacağını düşündüğü finansal kaynağı nasıl temin edeceğini planlayabilmesi ve böylelikle turizm faaliyetine katılabilmesi bireysel finans konusunun turizm için de önemli bir boyuta sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Finansal sistem, ekonomideki en önemli ve aktif sektörlerinden biridir (Aydın, 2018). Bu sistem ulusal ve uluslararası düzeyde fon akımının gerçekleştiği bir sistemdir. Finansal sistem içerisinde fon trafiğinin döndüğü temel mekanizma finansal piyasalardır. Finansal piyasalar, fon arz edenlerle fon talep edenlerin bulunduğu piyasalar olarak ifade edilmektedir. Finans sektörü de fon arz ve talep eden taraflarla, bu fon akımlarına aracılık eden kurumlar ve bu akımın transferinde kullanılan araçlardan oluşan bir yapıdır (Delice, 2018). Turizm işletmeleri ve turistler turizm faaliyetlerine katılabilmek için ihtiyaç duyacakları fonları finansal piyasalardan temin edebilirler. Bu açıdan finansal piyasaların hem turizm sektörü hem de ekonomideki diğer sektörler için büyük önem taşıdığını söyleyebiliriz. Turizm sektöründe yüksek sermaye gerektiren ve uzun vadede geri dönüş sağlayan yatırımlar fonlanması süreçlerinde de finansal sistemin sunabileceği imkânlar oldukça geniş olabilmektedir (Buna ilaveten turizm sektörüne yönelik olarak devlet kurumlarının da çeşitli teşvikleri olabilmektedir. Bu teşvik koşulları politika yapıcılarının ekonomi politikaları çerçevesinde şekillenebilir. Ancak finansal sistemin büyüklüğü ve derinliği göz önünde tutulduğunda, turizm işletmelerinin finansal sistemi fon sağlama olanaklarının hızlı ve çeşitli olduğu iddia edilebilir). Finansal sistemin bir parçası olan finansal piyasaların, günümüz turizm işletmelerinde hem finansal varlık yönetimi hem de risk yönetimi açısından etkin olarak kullanıldığı söylenebilir. Özellikle farklı para türlerinde işlem yapan turizm işletmelerinde döviz kuru üzerine yapılan türev piyasa işlemleri (future, forward, swap vb.) önemli bir risk yönetim aracı olarak kullanılabilir. Finansal sistem ile turizm sektörü arasındaki ilişkinin bağı ve derinliği hakkında daha fazla ve çeşitli örnek verilebilir.

Turizm Finansmanı Alanının Bilimsel İnceleme Alanı Olarak Gelişimi

Turizm, ülke kalkınması adına yüksek beklentilerle geliştirilmeye çalışılan bir endüstridir. Buna bağlı olarak altyapı yatırımları, işletmelerin verimli çalışması ve büyümesi ve kişilerin en verimli koşullarda bu endüstrinin ürünlerinden istifade edebilmesi adına yapılacak tüm yatırımların fonlanmasıyla ilgili koşullara bağlıdır. Turizmin gelişmesi, işletmeler için yaşam kaynağı olan fon tedarikine bağlıdır (Gautam, 2008). Bununla birlikte turizmde finansman konusunun turizm olayının temel aktörü olan turistler açısından da ele alınması önemlidir. Bir tarafta talep boyutunun finansmanı diğer yanda arz boyutunun finansmanı “turizm finansmanı” kavramının daha geniş bir zeminde el alınabileceğini göstermektedir. Turizm olayının ve endüstrisinin yapısı, turistlerin, turizm işletmelerinin ve diğer aktörlerin ihtiyaçları çerçevesinde ortaya çıkan fon ihtiyaçlarını en uygun ve verimli şekilde gerçekleştirme konusunda ortaya koyulan faaliyetler bütünü turizm finansmanı olarak tanımlamak mümkündür.

Turizm endüstrisi sezonluk talep, coğrafi birikme, krizlere aşırı hassasiyet ve yoğun rekabet gibi endüstrinin yapısal özelliklerine bağlı olarak finansal etkenlere daha duyarlıdır denebilir. En başta, turizm işletmeleri de finansal çözüm ve araçlara ihtiyaç duymaktadır. Bunun da ötesinde, enflasyon, faiz ve sektörel rekabet baskısına bağlı olarak daha da artan finansman sorunu turizm işletmeleri için çok önemli ve güncel bir sorun olarak algılanmakta (Şen, 2018), yetersiz finansal olanaklara bağlı olarak destinasyonların ve turizm işletmelerinin yaşamları tehdit altında

kalmaktadır (Diaz ve Kien, 2019). Literatürü toparlamak gerekirse, turizm endüstrisinin finansal çözümlere ve bunun bir parçası olarak ortaya koyulan akademik incelemelere ihtiyaç duymasına karşın, bu alanda yapılan çalışmaların bir sınırlılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan, turizm işletmelerinin finansal yönetimi konusunda yapılmış akademik araştırmalar olmasına karşın turizm finansmanı yazınının ulaştığı doygunluk düzeyi konusunda net bir görüş elde etmek mümkün olmamaktadır. Buna bağlı olarak turizm finansmanı alanında oluşan akademik yazının tanımlanması ve değerlendirilmesi bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın temel amacı turizm finansmanı alanını tanımlayıcı bir bakışla bu alanda Türkçe makalelerin bibliyometrik incelemesini yapmaktır. Bu inceleme ile turizm finansmanı akademik inceleme alanının Türkiye’de mevcut gelişme durumunu ve araştırma yönelimlerini kapsamlı olarak ele almak hedeflenmiştir.

Bibliyometrik analiz, matematik ve istatistiksel bir yaklaşımla bilimsel aktivitelerin nasıl gelişim eğilimi ortaya koyduğunu analiz etmeye yarayan (Yalçın, 2010), yayınlanmış eserler üzerine yürütülen nitel bir analizdir (Ellegaard ve Wallin, 2015). Belirli bir alandaki mevcut yayınların ele alınması ve istatistiksel araçlar da kullanılarak analiz edilmesi esasına dayanır. Analizde anahtar kelimeler üzerinden çıkarımlara gidilebileceği gibi çalışmaların belli niteliksel özelliklerine göre de sonuçlar üretilebilir. Yine, bibliyometrik analizin iki türüne işaret edilmektedir (Ellegaard ve Wallin, 2015): Eserlerin ürettiği etki, yazarlar ve yazar grupları arasındaki etkileşim gibi konulara odaklı olarak yürütülen atıf analizi ve çalışmaların yayın yılı, sayfa sayısı, analiz türü gibi niteliksel özelliklerini tanımlamaya odaklanan içerik analizi. Özellikle belli sınırlandırılmış konularda/alanlarda üretilmiş olan eserlerin incelenmesinde bibliyometrik içerik analizin kullanıldığı görülmektedir. Bibliyometrik yaklaşım, disiplinlerin, alanların, uzmanlıkların ve tek tek makalelerin birbiriyle nasıl ilişkili olduğunu incelemek için ve bilimsel bir alanda haritalama için elverişli bir yoldur. Ayrıca bu analiz türü, bilimsel eserlerin belli verileriyle kolayca erişilebilen çevrimiçi veri tabanlarının yaygınlaşmasıyla yaygın bir ilgi görmeye başlamıştır (Zupic ve Čater, 2014). Bu çalışmada da henüz tanımlanma aşamasında olan bir bilimsel inceleme alanı olarak turizm finansmanı alanındaki makalelerin dijital ortamda ulaşılabilenleri inceleme konusu yapılmaktadır.

Çalışmada dijital ortamda ulaşılabilen ve hem turizm hem finans konusunu birlikte ele alan makaleler esas alınmıştır. Bu çalışmalara ulaşabilmek için Google scholar ve Dergipark sistemlerinde başlıkta, özetle ve anahtar kelimelerde farklı kombinasyonlarda turizm, otel, konaklama, seyahat acentası, yiyecek-içecek kelimeleri ve finans kelimesinin birlikte geçtiği makalelere ulaşılmıştır. Aramalar, arama alanına “title: turizm AND finans keywords:turizm AND finans abstract: turizm AND finans” şeklinde komut girilerek gerçekleştirilmiştir. Farklı türdeki eserlerden sadece araştırma makaleleri dikkate alınmıştır. Belli bir süre/tarih sınırlaması yapılmamıştır. Farklı arama kombinasyonlarında farklı sayılarda makaleye ulaşılmış, her aramada amaca uygun olan makaleler esas alınmıştır. Ulaşılan çok sayıda çalışmanın önemli kısmının turizm alanında sektörel değerlendirmeleri içerdiği ve ayrıca iktisat teorileri açısından konuyu ekonometrik modeller çerçevesinde ele aldığı, bir kısmının ise turizmle ilgili olmayan alanlara dair değerlendirmeleri kapsadığı görülmüştür. İşletme bilimlerinin farklı alanlarından yapılan çalışmalarda finansmanla ilgili bazı bahislerin yer almasına bağlı olarak aramalarda bu çalışmalara sıklıkla tesadüf edilmiş ancak incelenen değişkenlerin ve temel incelemenin farklı bir bilim alanına dair olmasından hareketle bu çalışmalar da değerlendirme dışı tutulmuştur. Ulaşılan çalışmalardan amaca uygun olanların belirlenmesinde şu hususlara dikkat edilmiştir:

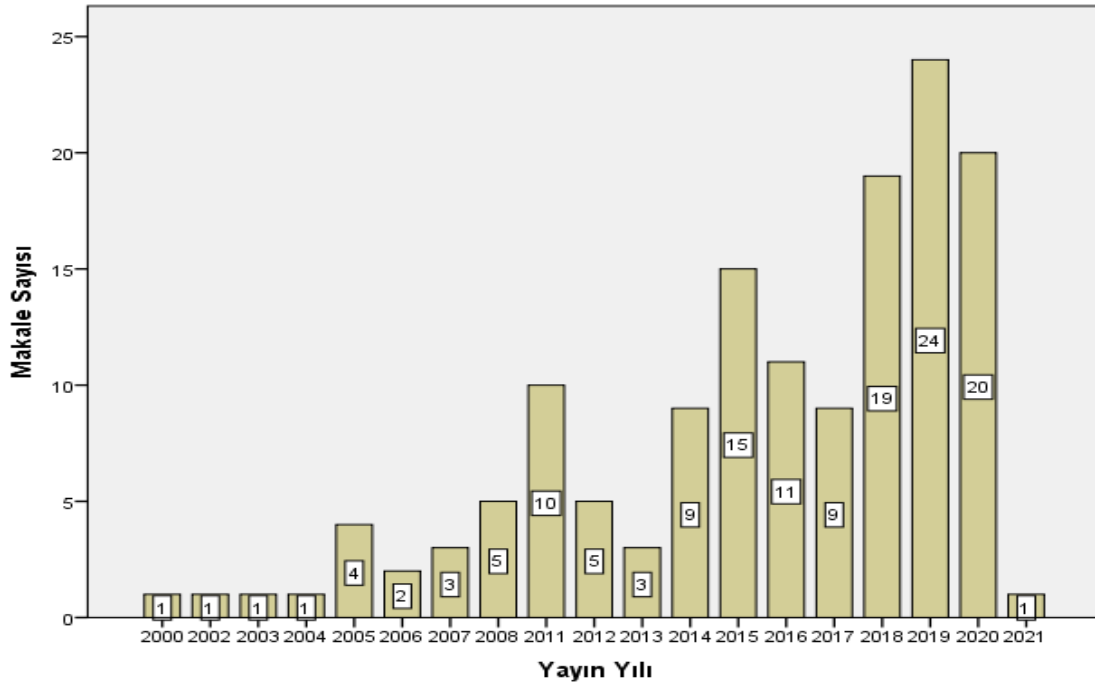

- Konu/teorik çerçeve: Finansman kapsamında çalışmalara odaklanılmıştır. Sektörel ekonometrik analizler, para politikasının turizmde kazanca etkisi vb. iktisadi incelemeler, muhasebeleştirme ile ilgili konular, ticaret turizm ilişkisi, krizlerin turizme etkileri gibi çalışmalar değerlendirme dışı tutulmuştur.
- Sektör: Sadece turizm işletmeleri ve bu kapsamda da konaklama, seyahat ve yeme-içme alanında yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Ulaştırma işletmeleri ve gıda işletmeleri gibi yakın sektörler dışarda tutulmuştur. Sektörler arası karşılaştırmalarda turizmi ve/veya konaklama vb'ni diğer bir veya birkaç sektörle kıyaslamalar dâhil edilmiştir.
- Yayın mecrası: Sadece bilimsel dergi makaleleri dikkate alınmıştır.

Ulaşılan toplam 144 makalenin analizinde yayın yılı, dergi, yazar sayısı, en fazla yayın yapan yazarlar, teorik alanı, makale türü, deseni, veri türü, araştırma birimi, sayfa sayısı, kaynak sayısı, kaynak türleri ve analiz türü dikkate alınmıştır. Bunlar bibliyometrik çalışmalarda sıklıkla incelenen boyutlardır (Göktaş vd., 2012; Olcay vd., 2018).

BULGULAR

İncelenen toplam 144 makalenin yayın yılı itibariyle dağılımları Şekil 1'de sunulmaktadır. En fazla yayın üretilen yıl 2019'dur. Bunu 2020 ve 2018 takip etmektedir. Özellikle 2014'ten sonra artan yayın sayısı dikkat çekicidir. Bu durum Turizm Finansmanı alanının son yıllarda artan bir ilgi gördüğünü kanıtlamaktadır.

Şekil 1. Turizm Finansmanı Makalelerinin Yayın Yılına Göre Sınıflandırılması

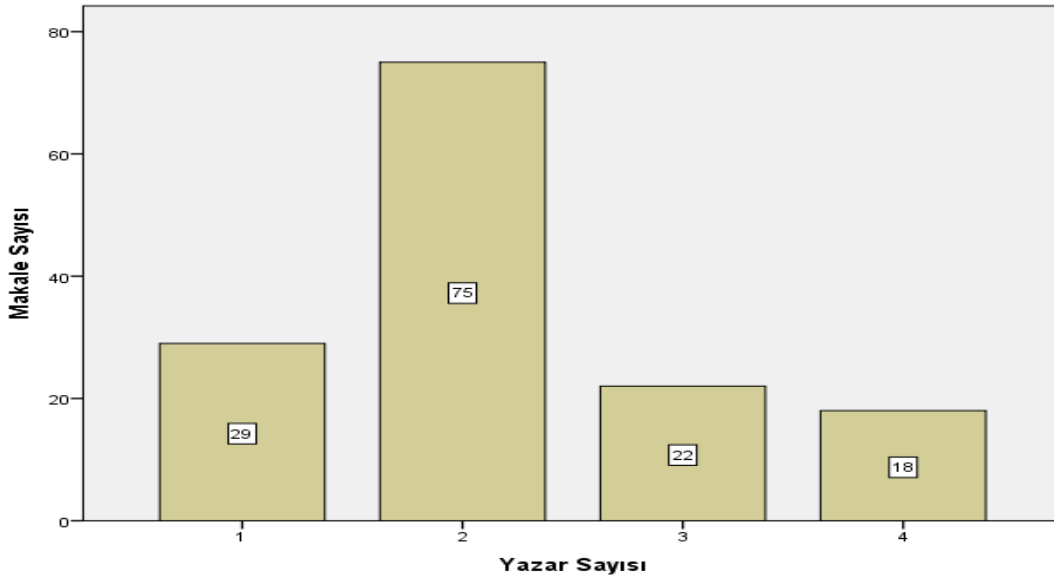
İncelenen makalelerin yayınlandığı dergilerin yayın sayısı itibariyle sıralanması Tablo 1'de verilmektedir. Buna göre, en fazla sayıda makale Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi'nde yayınlanmıştır. Bu derginin Turizm Finansmanı alanına en fazla katkı üreten dergi olduğu anlaşılmaktadır. Bunu Muhasebe ve Finansman Dergisi ve Anatolia: Turizm Araştırmaları

Dergisi takip etmektedir. İlk ve üçüncü sıradaki dergilerin Türkiye’de turizm alanında hatırı sayılır bir tanınırlığa sahip olan dergiler olduğunu da vurgulamak gerekir. Bunun yanında makalelerin toplam 72 farklı dergide yayınlanmasından hareketle Turizm Finansmanı alanında Türkiye’de yayın mecrasının da geniş olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Turizm Finansmanı Makalelerinin Yayınlandığı Dergilerin Yayın Sayısına Göre Sıralaması (İlk Sekiz)

Dergi Adı (İlk Sekiz)	Makale Sayısı	İncelenen Toplam Makale İçinde Oranı
Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi	18	12,5
Muhasebe ve Finansman Dergisi	11	7,6
Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi	8	5,5
Çukurova Üniversitesi SBE Dergisi	6	4,2
Muhasebe ve Maliye Dergisi	3	2,0
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi	3	2,0
Sosyoekonomi	3	2,0
Turkish Studies	3	2,0

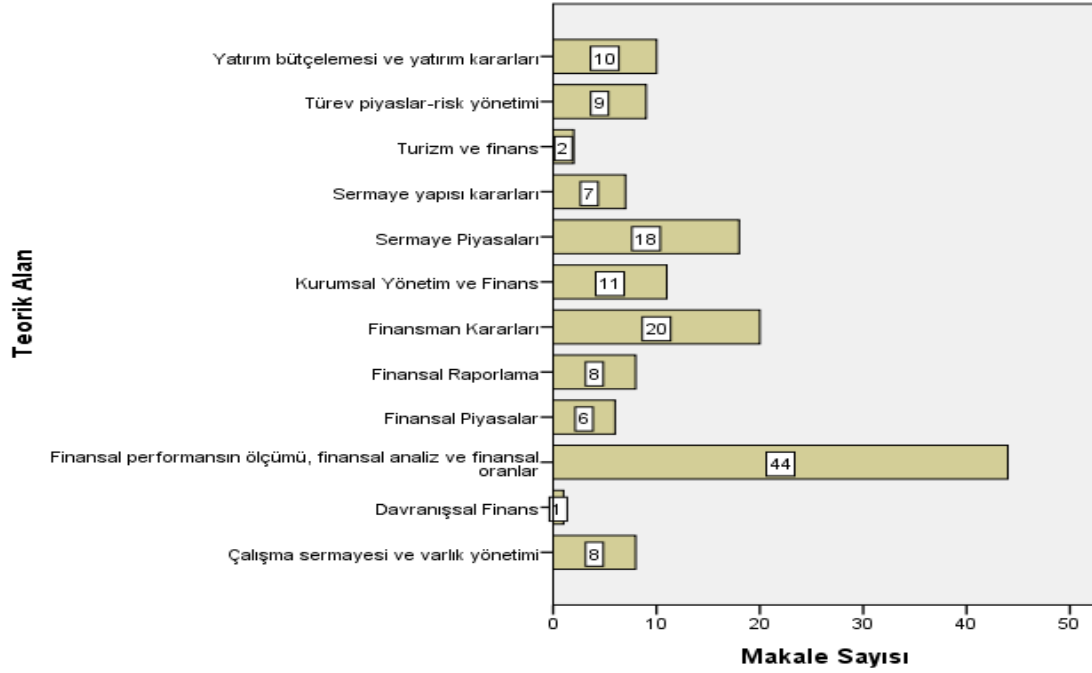
İncelenen makalelerin yazar sayısı itibariyle sınıflandırılması Şekil 2’de sunulmaktadır. Buna göre makalelerin büyük kısmı (75 adet) iki yazarlıdır. Bunu tek yazarlı makaleler (29 adet) ve üç yazarlı makaleler (22 adet) takip etmektedir. Dört yazarlı (18 adet) makalelerin sayısı daha azdır. Dörtten fazla yazarlı makaleye rastlanmamıştır. Turizm Finansmanı makalelerinin yazar sayısı itibariyle büyük kısmının ortak yazarlı olduğu dikkate alınarak bu alanda da diğer çoğu akademik inceleme alanında olduğu gibi ortak çalışmaların yaygın olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Turizm Finansmanı Makalelerinin Yazar Sayısı İtibariyle Sınıflandırılması

Turizm Finansmanı alanında yazılan makalelerin teorik alanını detaylandırmak bu alanda yapılan çalışmaların teorik kapsamını da ortaya koyacaktır. Şekil 3’te bu teorik alt-alanlar

sunulmaktadır. Eklektik bir alan olarak Turizm Finansmanı alanında değerlendirilen bu çalışmaların önemli bir kısmı finansal performans ölçümü, finansal analiz ve oranları ele almaktadır (44 adet). Bunu, finansman kararları (20 adet) ve sermaye piyasaları (18 adet) üzerine yapılan çalışmalar takip etmektedir. Kurumsal yönetim ve finans (11 adet), yatırım bütçelemesi ve yatırım kararları (10 adet) takip eden konulardır. Bu alanlar, geleneksel finansın teorik alanları olarak görülebilir. Buna bağlı olarak Turizm Finansmanı alanının, geleneksel finans teorileri eşliğinde turizm alanının incelenmesi şeklinde geliştiğini anlamak mümkündür.

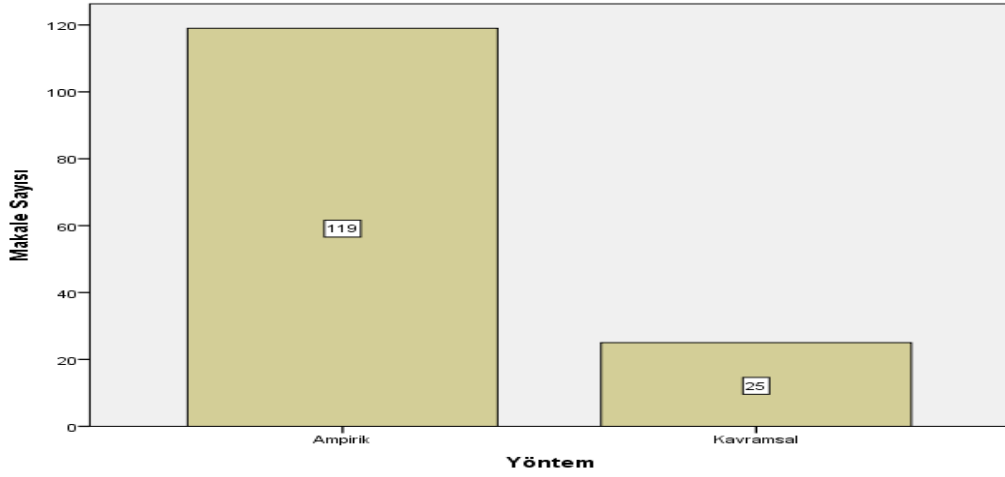

Şekil 3. Turizm Finansmanı Makalelerinin Teorik Kapsamı

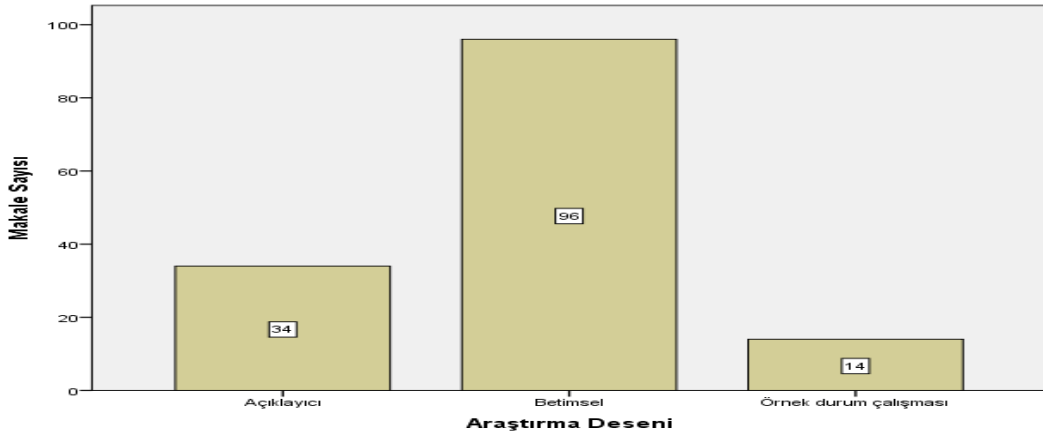
İncelenen makalelerin türüne göre sınıflandırılması Şekil 4'te sunulmaktadır. 119 adet çalışma ampirik, 25 adet çalışma ise kavramsal inceleme olarak tasarlanmıştır. Turizm Finansmanı çalışmalarının büyük kısmı alan verisi üzerinden belli bir soruya cevap üreten çalışmalardır. Bunun yanında, alanın yeni gelişen bir inceleme alanı olmasına da bağlı olarak kavramsal çalışmaların da yer aldığı görülmektedir.

Makalelerin araştırma deseni itibariyle sınıflandırılması Şekil 5'de verilmektedir. Buna göre, çalışmaların çoğu (96 adet) betimsel desene sahiptir. Bunu, açıklayıcı (34 adet) ve örnek durum/işletme çalışması (14 adet) desenleri takip etmektedir. Bu rakamlara göre alanın daha çok betimleyici tarzda çalışmalardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

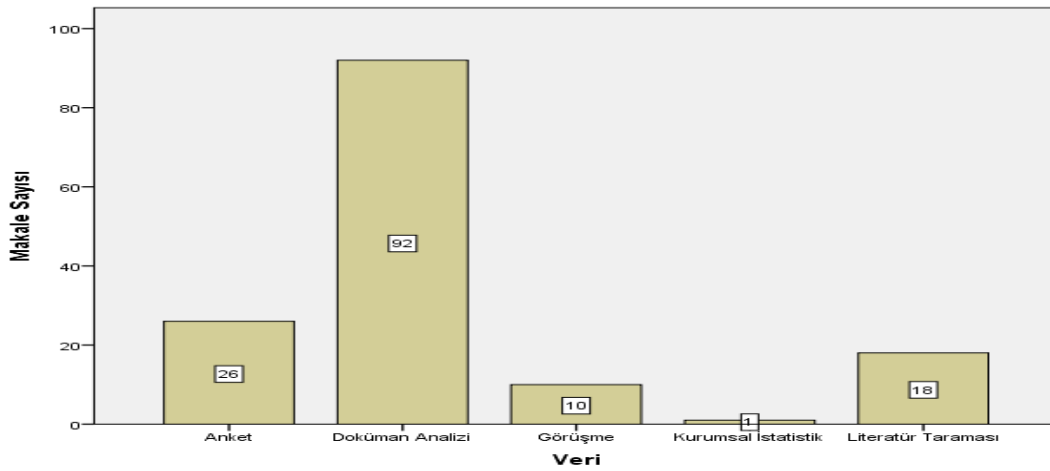
İncelenen makalelerin veri elde etme yolu itibariyle sınıflandırılması Şekil 6'da sunulmaktadır. Çalışmaların çoğunda (92 adet) doküman analizi kullanılmıştır. Bunu anket tekniği (26 adet) ve literatür tarama/kavramsal çalışma (18 adet) takip etmektedir. Görüşme (10 adet) ve kurumsal istatistik (1 adet) ise daha az oranda kullanılan veri türleridir. Bazı çalışmalarda birden fazla veri türü analiz edilmiştir. İki çalışmada görüşme ve doküman analizi; bir çalışmada anket ve görüşme birlikte kullanılmıştır. Alanın daha fazla oranda sektörde üretilen doküman ve tablolardan hareketle analizlere dayalı olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4. Araştırma Türüne Göre Sınıflandırma

Şekil 5. Turizm Finansmanı Makalelerinde Kullanılan Araştırma Desenleri

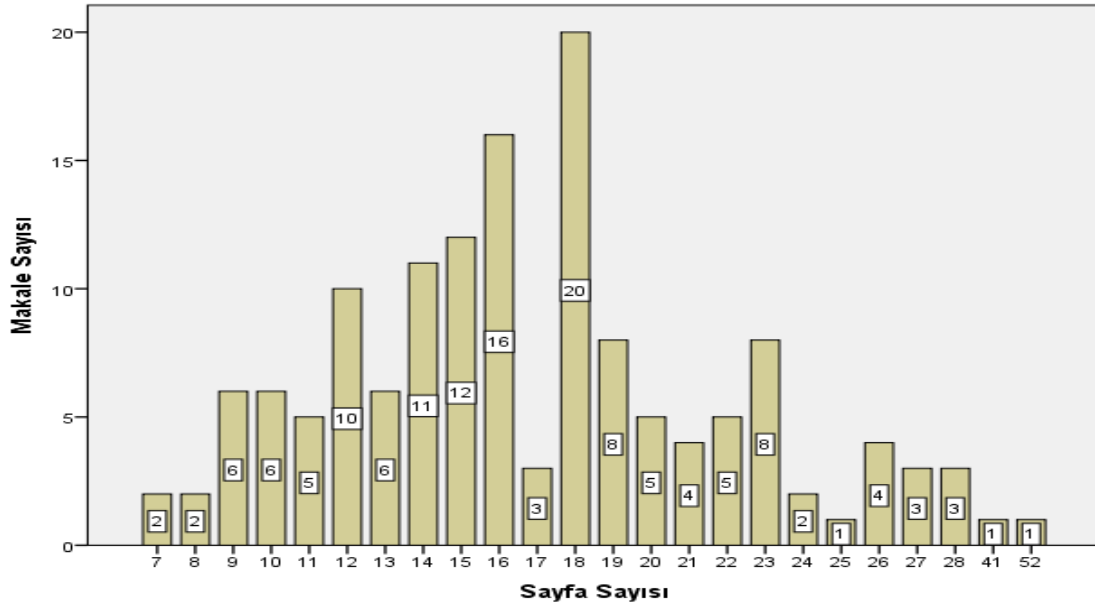
Şekil 6. Turizm Finansmanı Makalelerinde Kullanılan Veri Türleri

Makaleler, ele aldıkları araştırma birimlerine göre değerlendirilmiştir (Tablo 3). Makalelerde ayrı ayrı ifade edilse de konaklama işletmeleri ve otel işletmeleri ibareleri birleştirilmiştir. Aynı şekilde konaklama ve otel işletmesi yöneticileri de birleştirilerek tek bir araştırma birimi olarak ele alınmıştır. En fazla kullanılan araştırma birimi BİST Turizm endeksinde yer alan işletmelerdir (47 makale). Bunu konaklama işletmeleri (40 makale), konaklama işletmesi yöneticileri (24 makale), yiyecek içecek işletmeleri (20 makale), turizm işletmeleri (13 makale) takip etmektedir. Çalışmaların önemli bir kısmının BİST'te işlem gören işletmeleri incelemesi bu işletmelerin verilerine ulaşma kolaylığına bağlanabilir. BİST'te işlem gören turizm işletmelerinin çoğunlukla konaklama işletmeleri olduğu da bilinmektedir. Bu bakımdan, Turizm Finansmanı çalışmaları büyük oranda konaklama işletmelerini incelemektedir denilebilir. Bunun yanında Turizm Finansmanı alanında diğer turizm işletmelerinden doğrudan elde edilen verinin kullanılması da sık karşılaşılan bir durumdur. Araştırma birimi olarak turizm endüstrisi şeklinde ifade edilen çalışmalar turizmi sektörel olarak ele alan çalışmalardır. Farklı türde işletme yöneticilerinden elde edilen veri de kullanılmaktadır. İmalat, inşaat ve toptan ve perakende ticaret işletmeleri gibi diğer sektörlerden işletmeler ise turizm işletmeleri ile karşılaştırmalı çalışmalarda ele alınan araştırma birimleridir. Bunun yanında az sayıda çalışma turizm tüketicisi, akademisyen, öğrenci ve pay sahibi gibi aktörleri de inceleme yoluna gitmiştir.

Tablo 2. Turizm Finansmanı Makalelerinin Araştırma Birimleri İtibariyle Sınıflandırılması

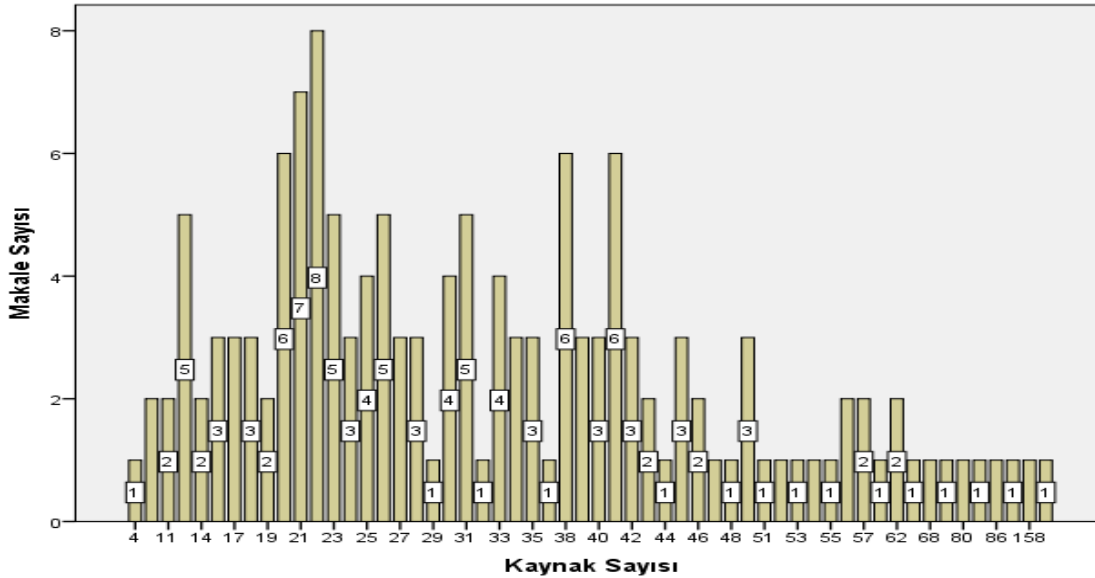
Araştırma Birimi	Makale Sayısı	İncelenen Toplam Makale Sayısına Oranı
BİST Turizm Endeksi	47	32,6
Konaklama İşletmesi	40	27,7
Konaklama İşletmesi Yöneticisi	24	16,6
Yiyecek İçecek İşletmesi	20	13,8
Turizm İşletmesi	13	9,0
Seyahat İşletmesi	5	3,4
Destinasyon	4	2,8
Seyahat İşletmesi Yöneticisi	4	2,8
Turizm Endüstrisi	3	2,1
Havayolu İşletmesi	1	0,7
Eğlence İşletmesi	1	0,7
İmalat İşletmesi	1	0,7
İnşaat İşletmesi	1	0,7
Kripto Para Kullanıcısı	1	0,7
Otel Misafiri	1	0,7
Rekreasyon İşletmesi	1	0,7
Seyahat İşletmesi Çalışanı	1	0,7
Toptan ve Perakende Ticaret İşletmesi	1	0,7
Turizm Akademisyeni	1	0,7
Turizm Öğrencileri	1	0,7
Turizm Sektörü Pay Yatırımcısı	1	0,7
Yiyecek İçecek İşletmesi Yöneticisi	1	0,7

İncelene makalelerin sayfa sayısı itibariyle sınıflandırılması Şekil 7’de sunulmaktadır. Makaleler 7 sayfa ile 52 sayfa arasında değişik hacimlere sahipken, çoğunun 18 sayfa (20 adet) olduğu görülmektedir.

Şekil 7. Turizm Finansmanı Makalelerinin Sayfa Sayısı Dağılımı

İncelene makalelerin kaynak sayısı itibariyle sınıflandırılması Şekil 8’de sunulmaktadır. Makaleler 4’ten ve 158 kaynağa kadar değişik kaynak sayılarına sahipken, çoğunun 22 kaynaklı (8 adet) olduğu görülmektedir.

Şekil 8. Turizm Finansmanı Makalelerinin Kaynak Sayısı Dağılımı

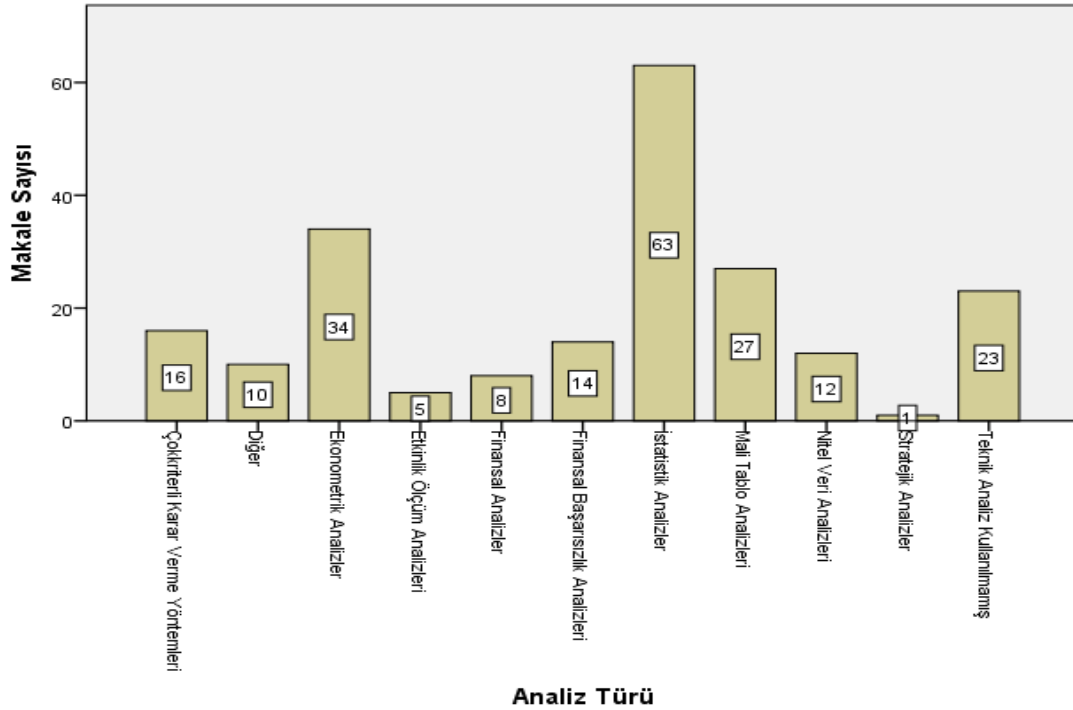
Makalelerin sayfa sayısı, kaynak sayısı miktarları ve farklı kaynak kullanım miktarları, ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4’te sunulmaktadır. Sayfa sayısı itibariyle Turizm

Finansmanı makaleleri ortalama 17,10 sayfadan oluşmaktadır. Ortalama 35,12 kaynakla üretilmektedir. Kullanılan kaynak türleri ele alındığında en fazla oranda yine makalelere atıf yapıldığı (makale başına 21,5), bunu kitap atıflarının takip ettiği (makale başına 7,96) görülmektedir. İnternet sayfalarına atıf, tezlere atıf ve diğer kaynaklara (working papers, bildirimler, vb.) atıf görece olarak daha düşük düzeydedir.

Tablo 3. Turizm Finansmanı Makalelerinin Sayfa ve Kaynak Sayısı Dağılımları

	N	Minimum	Maksimum	A.O.	Std. Sapma
Sayfa Sayısı	144	7	52	17,10	6,060
Kaynak Sayısı	144	4	164	35,12	22,594
Makale	144	0	130	21,50	17,780
Kitap	144	0	66	7,96	7,550
Tez	144	0	12	1,35	2,047
İnternet Sayfası	144	0	48	2,94	5,123
Diğer	144	0	19	1,58	2,422

Makalelerin kullanılan analiz türüne göre sınıflandırılması Şekil 9'da sunulmaktadır. Buna göre en fazla oranda kullanılan analiz türü istatistiksel analizlerdir (63 adet). Bu kapsamda özellikle regresyon ve korelasyon analizlerinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Yine, Kruskal Wallis testi, Kolmogorov Smirnov testi, Mann Whitney U testi, Ki-kare testi gibi testlerin de kullanıldığı görülmüştür.

Şekil 9. Turizm Finansmanı Makalelerinin Analiz Türü İtibariyle Dağılımı

İkinci en fazla kullanılan analiz türü ekonometrik analizlerdir (34 adet). Bu kapsamda da birim kök testi, eşbütünlük testi, nedensellik testleri gibi analiz türlerinin kullanıldığı görülmektedir. Üçüncü en fazla kullanılan analiz türü mali tablolar analizidir (27 adet). Bu kapsamda özellikle oran analizlerinin sıklıkla kullanıldığı, bunun yanında trend analizi, fon akım analizi, dikey analiz gibi teknikler kullanılmıştır. 23 adet çalışmada herhangi bir veri analizi yapılmadığı görülmüştür. Yine çok kriterli karar verme yöntemleri (16 adet) kapsamında AHS, TOPSIS, VIKOR gibi tekniklerin kullanıldığı anlaşılmıştır. Finansal başarısızlık analizleri kapsamında (14 adet) Altman Z, ARAS, BEAVER türü analizler kullanılmıştır. Belli sayıda (12 adet) araştırmada nitel veri analizi kapsamında içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. Bu çalışmalar çoğunlukla veri elde etme tekniği olarak da görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmalardır. Diğer kapsamda ele alınan çalışmalarda (10 adet) ekonomik kar yöntemi, kümülatif anormal getiriler yöntemi, müşteri karlılık analizi gibi daha performansa dönük çeşitli teknikler sınıflandırılmıştır. Finansal analizler (8 adet) kapsamında net akım oranları, indirgenmiş nakit akımı, kaldıraç analizi gibi teknikler kullanılmıştır. Etkinlik ölçüm analizleri kapsamında (5 adet) veri zarflama, Malmquist tekniği uygulamaları kullanılmıştır. Bir çalışmada da stratejik analiz olarak sınıflandırılan SWOT analizi kullanılmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de turizm finansmanı alanının gelişmekte olan bir bilimsel inceleme alanı olarak mevcut durumunu anlamak amacıyla yürütülen bu çalışma bir teorik alanın gelişim aşamaları hakkında önemli fikirler vermektedir. Turizm gibi disiplinler arası bir inceleme alanının, farklı disiplinlerin incelediği kısmının zamanla birer teorik alan olarak geliştiği görülmektedir. Turizm işletmelerinde yönetim, pazarlama gibi alanlar yanında turizm finansmanı alanı da finans teorileri temelinde şekillenerek kendine has bir kapsamda uygulama zemini bularak gelişmektedir.

Turizm ve finans sektörünün bir ülkenin gelişimi için çok önemli iki ayrı alan olarak ele alındığı (Tang vd., 2019) ve iki alandaki gelişimin ülke kalkınmasında önemli etkileri olduğu söylenebilir. Bunun yanında, farklı turizm işletmeleri veya çekicilikleri için finansal kararlarda verimlilik ve finansal performansın artırılması konusunda değişik örnekler söz konusudur (Eagles, 2013). Bunun da ötesinde turizm ile ampirik finans ve finansal ekonometri arasındaki yakın bağa odaklanan ve bu alanlardaki metodların da birbirine uyarlanabileceğini ifade eden çalışmalar bulunmaktadır (McAler, 2015). İki teorik alanın ilişkisinin de ötesinde bugün finansman bilgisinin turizm endüstrisine uyarlanması şeklinde ortaya çıkan ve adım adım gelişen bir turizm finansmanı inceleme alanından bahsedilebilir. Türkiye’de ise turizm finansmanı alanındaki gelişmelerin kapsamı hem turizm endüstrisinin finansal yetkinliğine teorik destek sunulması anlamında hem de finans alanının birikiminden istifade edilmesi adına önemli bir inceleme konusudur.

Türkçe yayınlanan makaleler analiz edildiğinde turizm finansmanı alanında yerli literatürün belli bir gelişme hızına ulaştığı anlaşılmaktadır. Özellikle son beş-altı yıldır önemli bir ivme kazandığı görülmektedir. Bu yayın seyrine turizm dergilerinin büyük katkısı olmuştur. En fazla yayın yapılan mecralar Türkiye’de sadece turizm alanına özgü makalelerin yayınlandığı mecralardır.

Alanda yayınlanan makalelerin büyük kısmı ortak yazarlıdır. Ancak, makalelerin büyük kısmının üretiminde belli araştırmacıların yer aldığı görüldüğünden, alanın gelişiminde belli bazı yazarların büyük katkısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum da bizi henüz yeterli sayıda araştırmacının turizm finansmanı alanına yönelmediğini düşündürmektedir.

İncelenen konular itibariyle kısıtlı bir çeşitliliğe şahit olunmaktadır. Çalışmaların büyük kısmı Finansal analiz ve oranları (44 adet, %30,5), Finansman kararları (20 adet, %13,8) ve Sermaye piyasaları (18 adet, %12,5) üzerine yapılmıştır. Bu durum işletmelerin yönetiminde finansal seçenekler yanında sermaye piyasalarının analizine odaklanıldığını, bunun yanında tüketici finansmanı gibi alanların ise dikkatte alınmadığını göstermektedir.

Çalışmaların önemli kısmı ampiriktir. Desen itibariyle betimsel bir tarzı benimseyen çalışma sayısı daha fazladır. Hakim veri elde etme yolu da doküman analizidir. Bu, durum alanı çalışanların alan verisine bağlı olarak sektörel gerçekleştirmelere odaklandığını ama bu alan verisini betimsel bir tarzda kullandığını, dolayısıyla turizm alanında olan gerçekleştirmelerin tanımlanmaya çalışıldığını düşündürmektedir. Kullanılan alan verisi büyük oranda yayınlanan rapor, istatistik ve gerçekleştirme verileridir. Alanda tanımlamanın ötesine geçerek açıklayıcı ve keşifsel tarzda yaklaşım sergileyen araştırmalara ihtiyaç olduğu ortadadır.

Ele alınan araştırma birimleri itibariyle de ciddi bir sınırlılık söz konusudur. Çalışmaların büyük kısmına konaklama işletmelerinin ele alındığına şahit olunmaktadır. BİST turizm indeksinde yer alan işletmeler yoğun olarak incelenmiştir. Bu işletmelerin çoğu konaklama işletmesidir. Bu bakımdan, turizm finansmanı inceleme alanının tur operatörü, seyahat işletmeleri ve bunların dışında rekreasyon işletmeleri, farklı türde restoranlar vb. işletmeleri de anlamaya olanak sağlayacak şekilde genişlemesi beklenebilir.

Alanda üretilen eserlerin kullandığı analiz türlerinde ilk sırada istatistik analizlerin gelmektedir. Ancak finansman alanında ekonometrik analizler gibi çeşitli analizlerin kullanımı da söz konusudur. Bu anlamda, finans alanının kullandığı metot çeşitliliğinin turizm finansmanı alanında da yaygınlaşması beklenebilir.

Bu çalışmada turizm finansmanı alanı yalnızca yerli makaleler üzerinden analiz edilmektedir. Bu durum ele alınan eser sayısı itibariyle bir kısıtlılık ortaya çıkarmaktadır. Bu kısıtı aşmak adına turizm finansmanı alanında yayınlanan uluslararası eserlerin özellikle makalelerin incelenmesi ile evrensel ölçekte alanın gelişimi tespit edilebilir. Uluslararası literatürle yerli literatür kıyaslanarak etkileşim analiz edilebilir. Turizm finansmanı alanında sayılan değişik alt inceleme alanlarının detaylı analizi yapılabilir. Turizmde yatırım finansmanı, tüketici finansmanı gibi konularda yapılacak çalışmalarla turizm finansmanı yaklaşım ve kapsamı geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Akgüç, Ö. (2013), *Finansal Yönetim*. 9. Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Aksu, M. ve Bucak, T. (2012). Mesleki Turizm Eğitimi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 7-18.
- Aydın, N. (2018). *Finansal Sistem ve Finansal Piyasalar*. İçinde; Ahmet V. Akgiray ve Fatih Temizel (Editör), *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın No:3769.
- Aymankuy Y., Tetik N., Girgin K.G. ve Aymankuy, Ş. (2013). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Staj Uygulamasına Öğrenci ve Akademisyenlerin Bakışları (BTİOYO'da Uygulama). *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 101-128.
- Baltacı, F., Üngüren, E., Avsallı, H. ve Demirel, O. N. (2012). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-25.
- Berk, N. (2007). *Finansal Yönetim*. 9. Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- Boylu, Y. (2002). Türkiye'deki Örgün Turizm Eğitiminin Sistematik Olmayan Bir Açından Değerlendirilmesi. *Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi, 3(2)*, 63-78.
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2006). *İşletmelerde Finansal Yönetim*. 9. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Çam, A.V. ve Barut, A. (2015). Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Ön Lisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Global Journal of Economics and Business Studies, 4(7)*, 63-72.
- Çiçek, D. ve Kozak, N. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde Yayımlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili. *Türk Kütüphaneciliği, 26(4)*, 734-756.
- Çömlekçi, İ. ve Güngör, B. (2012). Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Muhasebe-Finans Yöneticilerinin Finansal Riskten Korunma Yöntemlerine İlişkin Alguları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 33*, 49-66.
- Dağdeviren, A. (2007). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumların Ders Programlarının Fonksiyonel Açından Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir Üniversitesi: Balıkesir.
- Delice, G. (2018). *Finansal Piyasalar ve Finansın Uluslararasılaşması*. İçinde; Güven Delice ve İlhan Ege (Editör), *Uluslararası Finans: Teori, Politika ve Uygulama*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Diaz, J.F. and Kien, D.T. (2019). Tourism Finance: Investing and Financing in Sustainable Tourism. *Jurnal Ekonomi dan Bisnis Jagaditha, 6(2)*, 72-77.
- Durmuşkaya, S. ve Kavas, Y. (2018). Akademik Gelişim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişkinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(3)*, 925-939.
- Eagles, P.F.J. (2014). Fiscal Implications of Moving to Tourism Finance for Parks: Ontario Provincial Parks. *Managing Leisure, 19(1)*, 1-17.
- Ellegaard, O. and Wallin, J.A. (2015). The Bibliometric Analysis of Scholarly Production: How Great Is the Impact? *Scientometrics 105*, 1809-1831.
- Gautam, B.P. (2008). Opportunities and Challenges of Tourism Financing. Boca Raton, Çevrimiçi, <http://www.bookpump.com/dps/pdf-b/9426617b.pdf> (erişim, 30.04.2021)
- Göktaş, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G., ve Reisoğlu, İ. (2012). Türkiye'de Eğitim Teknolojileri Araştırmalarındaki Eğilimler: 2000-2009 Dönemi Makalelerinin İçerik Analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 12(1)*, 177-199.
- Güzel, N.G. (2006). Yükseköğretimde Turizm Eğitimi ve Hizmet Kalitesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hayta, A.B. (2014). Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algısına Etki Eden Psikolojik Önyargılar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 183(183)*, 329-352.
- <https://yokatlas.yok.gov.tr/onlisans-anasayfa.php> (E.T.: 20.04.2021).
- <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php> (E.T.: 20.04.2021).
- Kılıç, Y., Ata, H. ve Seyrek, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, 66*, 129-150.
- Kozak, N. (1994). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde Yayımlanan Yazılar Üzerine Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 5 (Aralık)*, 22-33.

- Kozak, N. (1995). *Türkiye’de Yayımlanan Turizm Konulu Makaleler Üzerine Bir İnceleme*. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 62-72.
- Kozak, N. (1997). Ulusal Turizm Kongresi'nin Türkiye Turizm Literatürüne Katkısının incelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *VIII. Ulusal Turizm Kongresi, 12-14 Aralık*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Turizm işletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Yayını, 59-78.
- Kozak, N. (2000). Türkiye’de Akademik Turizm Literatürünün Gelişim Süreci Üzerine Bir İnceleme. *DAÜ: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 15-55.
- Mcaleer, M. (2015). The Fundamental Equation in Tourism Finance. *Journal of Risk and Financial Management*, 8(4), 369-374.
- Olalı, H. (1973). *Turizm Eğitim ve Öğretimi*. İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Güler Matbaası, İstanbul.
- Olçay, A., Karaçıl, G. ve Sürme, M. (2018). Helal Turizm Alanının Bibliyometrik Profili. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 389-408.
- İçöz, O. ve Kozak, N. (1999). Turizm İşletmeciliği Dergisi'nin Turizm Literatürüne Katkısı Hakkında Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 9-17.
- Öncü, M.A., Mesci, M. ve Şahin, Ö. (2012). Finansal Yeniliklerin İşletme Performansına Etkisi: İstanbul’daki Turizm İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 26(3-4), 125-142.
- Önal, Y.B., Karadeniz, E. ve Kandır, S.Y. (2005). Devam Eden Değerin Hesaplanması: İMKB’ye Kote Bir Turizm İşletmesi Üzerinde Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 369-389.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 139-164.
- Ross, S.A., Westerfield, R.W. and Jaffe, J.F. (2005). *Corporate Finance*. 7th Edition, McGraw-Hill Irwin.
- Solmaz, S. A. ve Ulama, S. (2014). Türkiye’de Turizm Eğitim-Öğretiminde Mevcut Durum Üzerine Analitik Bir Değerlendirme. *In: Ist International Congress of Tourism & Management Researches*. 2014. p. 97-115.
- Şen, L. M. (2018). *Turizm İşletmelerinde Çağdaş Finansal Enstrümanlar*. Değişim Yayınları, Sakarya.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2021). <http://mtegm.meb.gov.tr /kurumlar/?ara> (E.T.: 21.04.2021).
- Tang, C.F., Salman, A., and Abosedra, S. (2019). Dynamic interaction of tourism, finance, and institutions in explaining growth in Asia's little dragon economies. *International Journal of Tourism Research*, 22(1), 15-25.
- Türktarhan, G. ve Kozak, N. (2012). *Turizm Yıllığı’nın Bibliyometrik Profili*. VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Bildiri Kitabı İçinde (s, 567-584). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tüylüoğlu, T. (2003). Türkiye’de Turizm Eğitiminin Niteliği. *Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi: Ankara.
- Ünlüönen, K. ve Boylu, Y. (2005). Türkiye’de Yüksek Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11-32.

Üzümcü, T. P., Alyakut, Ö. ve Günsel, A. (2015). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin, Mesleğın Geleceğine İlişkin Bakış Açılar. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 179-199.

Yalçın, H. (2010). Millî Folklor Dergisinin Bibliyometrik Profili (2007-2009). *Millî Folklor*, 22(85): 205-211.

Zupic, I. and Čater, T. (2014). Bibliometric Methods in Management and Organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.